

Nők

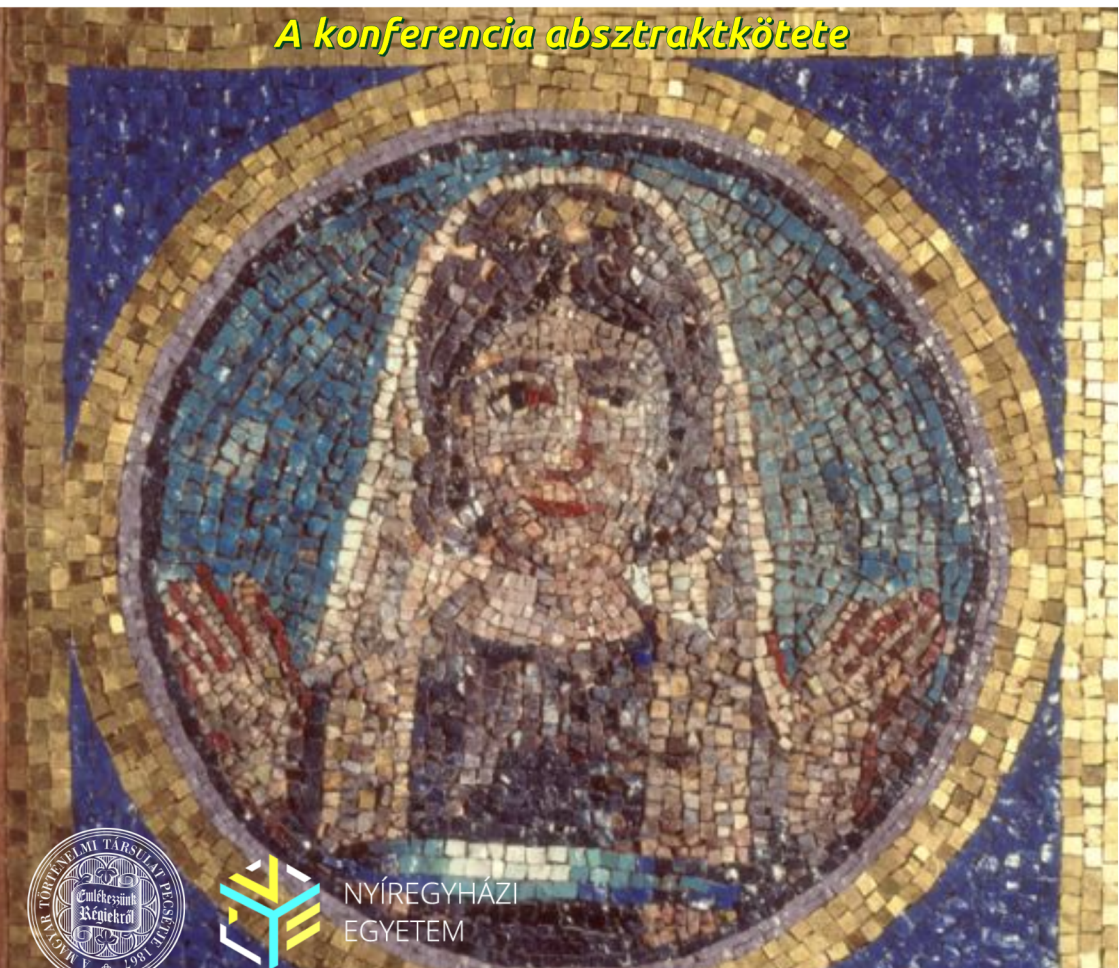
a

kereszténységben

2017. április 20-21., Nyíregyházi Egyetem

A konferencia absztraktkötete

NYÍREGYHÁZI
EGYETEM

**MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI CSOPORTJA -
NYÍREGYHÁZI EGYETEM TÖRTÉNETTUDOMÁNYI ÉS FILOZÓFIA INTÉZET**

NŐK A KERESZTÉNYSÉGBEN

**NYÍREGYHÁZI EGYETEM
(SÓSTÓI ÚT 31/B), 'A' ÉP.
114., 2017. ÁPRILIS 20-21.**

NŐK A KERESZTÉNYSÉGBEN

Tudományos konferencia

2017. április 20-21.

Nyíregyházi Egyetem

Absztraktok

összeállította:

Szoboszlay György

főiskolai adjunktus

NYÍREGYHÁZI EGYETEM

TÖRTÉNETTUDOMÁNYI ÉS FILOZÓFIA INTÉZET

2017

összeállította:

Szoboszlai György

főiskolai adjunktus

Nyíregyházi Egyetem

Történettudományi és Filozófia Intézet

Tartalomjegyzék

<i>Plenáris ülés</i>	7
<i>Nőkép, nőideál, női példák I.: a korai kereszténység és a középkor századai</i>	9
<i>Női szerepek a középkorban és a kora újkorban</i>	15
<i>Nők, bűnök, protestantizmus</i>	21
<i>Feminizmus és kereszténység</i>	27
<i>A nők liturgikus és művészi reprezentációja</i>	31
<i>Oktatás, pedagógia</i>	39
<i>Női szerepek Magyarországon a 19-20. században</i>	43
<i>Nők és család a kora újkori Magyarországon</i>	51
<i>Nőkép, nőideál, női példák II.: 20-21. század</i>	57

PLENÁRIS ÜLÉS

(*április 20., csütörtök*)

- 11:00 A megjelenteket köszönti: **Dr. habil. Zsoldos Ildikó**, intézeti tanszékvezető, egyetemi docens – Nyíregyházi Egyetem Történettudományi és Filozófia Intézet; elnök – Magyar Történelmi Társulat Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei szervezete
- 11:05 A konferenciát megnyitja: **Dr. Kiss Ferenc**, általános rektorhelyettes, intézményvezető
- 11:20 **Dr. Perintfalvi Rita**, teológus, Bécsi Egyetem habilitációs projekt: *„Ahol a nőket kirekesztik, ott Istent értik félre” – kereszténység a feminista teológia kritikájának tükrében*

NŐKÉP, NŐIDEÁL, NŐI PÉLDÁK I.: A KORAI KERESZTÉNYSÉG ÉS A KÖZÉPKOR SZÁZADAI

(április 20., csütörtök)

Szekcióvezető: **Dr. Aszalós Éva**, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet

- 11.45 **Dr. Óbis Hajnalka**: *Miben erősebb a gyengébb nem? Női és férfi erények az augustinusi levelekben és szentbeszédekben*
- 12.00 **Dr. Gyurkovics Miklós**: *Női példaképek az alexandriai ókeresztény irodalomban*
- 12.15 **Dr. Nagy Gábor**: *Harisnyás Pippi a középkorban? A 14. századi svéd törvénykönyvek nőkre vonatkozó rendelkezéseiről*
- 12.30 *hozzászólások*

12.35-13.30 ebédszünet

Absztraktok

Dr. Óbis Hajnalka, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem,
Történettudományi és Filozófia Intézet

Miben erősebb a gyengébb nem? Női és férfi erények az augustinusi levelekben és szentbeszédekben

Az ókeresztény kor nőkről szóló felfogásának vizsgálatához forrásként szolgálnak Augustinus, hippói püspöknek az V. század elején keletkezett levelei és szentbeszédei. A beszédek a hívekhez intézett prédikációk az ideális keresztényi élet megvalósulásáról, annak a nők és férfiak számára követendő és üdvösséghez vezető útjáról, míg a levelekben konkrét esetek, női élethelyzetek kerülnek elő, amelyek a korabeli keresztény nők társadalmi helyzetéről és életmódjáról tudósítanak bennünket. Az „erősebb nem” elnevezés használata a férfiakkal kapcsolatban Augustinus szövegeiben is felmerül, utalva a *vir* (férfi) szónak a *vires*-szel és a *virtus*-szal való etimológiai kapcsolatára, míg a gyengébb nem erősségeiről is többször említést tesz. Ezek az erények a tökéletesség eléréséhez szükséges cselekedetek, az üdvösségre vezető útra vonatkoznak és megmutatják, hogyan értelmeződnek át a késő-antik női erények keresztény kontextusban.

Dr. Gyurkovics Miklós, főiskolai docens– Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza

Női példaképek az alexandriai ókeresztény irodalomban

Az első századokban élő és az egyiptomi Alexandriában alkotó keresztény Szentírás-magyarázók jellegzetes egzotikusi módszere az allegória, mely által az isteni sugalmazott szövegeket egyrészt misztikusabb értelemben magyarázták, másrészt viszont, pont az allegória alkalmazásával, a múltbéli eseményekről beszámoló történeteket aktualizálni is tudták, vagyis a Szentírás tanításával egy égető kérdésre naprakész módon válaszoltak. A keresztény allegorikus Szentírás-magyarázói módszer gyökereinek a feltárásához az első században alkotó zsidó filozófushoz, Alexandriai Philónhoz kell visszanyúlnunk, aki az Ószövetség Hetvenes görög fordításának a szövegét a hellén filozófia, ebből is leginkább a középső-platonizmus fogalmi eszköztárával magyarázta, újraértelmezte azt. A zsidó szent hagyomány és a hellén kultúra különös, de gyümölcsözőnek vélt kapcsolatát Philón az Ószövetség kiemelkedő alakjának, Ábrahámnak a házasságával világította meg, aki két nővel élt: Sárával és Hágárral. Történelmileg Sára a zsidóság ősanyja, Hágár pedig a zsidósággal rokon, de mégis ellenkező népek ősanyja. Továbbá Hágár, aki nem mellesleg egyiptomi származású, az idegenből származó, zsidó családban élő nő prototípusa is. Ez a második értelmezési megközelítés különösen aktualizáló módon csapódhatott le az Egyiptomban élő, és más népek leányaival összeházasodott zsidó férfiak fülében. Philón Ábrahám feleségeinek az allegorikus értelmezését a zsidó és a hellén filozófia megházasítására is alkalmazta. Végül pedig antropológiai szempontból is értékes információkat tárhatunk fel e bibliai nők philóni vizsgálatából, mivel Hágár az emberi test, az érzéki megismerés

és a szenvedélyekre hajló lélekrész prototípusaként jelenik meg, míg Sára a szellem, az értelmi megismerés és a racionális lélekrész jelképe. Az előadásomban egyrészt Alexandriai Kelemen, valamint Órigenész és Vak Didümosz művein keresztül a fent említett philóni értelmezés keresztény recepcióját fogom bemutatni. Másrészt részletesen ki szeretnék térni a nő antropológiai és társadalmi szerepének a keresztény újraértelmezésére, mely által az első századok keresztényei merész újdonságokat filtráltak a kor társadalmi mentalitásába. Ez utóbbi cél elérésének az érdekében a nő méltóságát és a házasság ókeresztény értelmezését is ismertetni szeretném, hogy egy részletesebb betekintést nyerhessünk az első századok keresztény antropológiájának a forradalmi újításaiba is.

Dr. Nagy Gábor, egyetemi docens – Miskolci Egyetem, Történettudományi Intézet, Közép- és Kora Újkor Történeti Tanszék

Harisnyás Pippi a középkorban? A 14. századi svéd törvénykönyvek nőkre vonatkozó rendelkezéseiről

A demokráciák a női egyenjogúság megteremtésében (is) a legsikeresebb országok közé tartoznak, közülük is kiemelkedik e téren Svédország, Norvégia, Dánia. Északnak már a középkori történetében is számos nő elsősorban cselekedetei, nem pedig születése vagy házassága révén vált jellemző alakká. Közöttük Svédország esetében szentet, országárulásért halálra ítéltet, királyával hadakozót is találni. E Magyarországon kevéssé ismert nők pályáját szemlélve a feltehető kérdések egyike az, miként hatott életükre a törvényi szabályozás. A Svéd Királyság kialakulásának századokon át tartó folyamatában a jogi zárókőnek a 14. század közepén, Magnus Eriksson uralma alatt

elfogadott két törvénykönyv (Magnus Erikssons Landslag, Magnus Erikssons Stadslag) tekinthető, ezek ugyanis már országos hatályúak voltak. Előadásomban a MEL és a MEST vonatkozó rendelkezéseit idézem fel, különös tekintettel az öröklést, a házasságtörést, a nemi erőszakot érintő törvényekre.

NŐI SZEREPEK A KÖZÉPKORBAN ÉS A KORA ÚJKORBAN

(április 20., csütörtök)

Szekcióvezető: **Dr. Óbis Hajnalka**, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet

- 13.30 **Horváth Illés**: *Reprezentáció és kegyesség: A Přemysl-dinasztia utolsó női tagjainak kultuszápoló szerepe 1300 és 1346 között*
- 13.45 **Nagy Dóra**: *„Nagyságod is valami kegyelmességit mutatná oskolánknak ilyen szükségében” – Bornemissza Anna református iskolákat támogató tevékenysége*
- 14.00 **Dr. Aszalós Éva**: *Jeanne de Navarre áttérése a reformált vallásra és egyházi rendelkezései 1561-64 között*
- 14.15 **Kissné dr. Rusvai Julianna**: *Szétfeszülő határok: tanárnői sorsok a nyíregyházi Kálvineumban*
- 14.30 **Dr. Belovári Anita**: *Boszorkány nők, varázsló férfiak és az egyház*
- 14.45 *hozzászólások*

Absztraktok

Horváth Illés, doktorandusz – Pécsi Tudományegyetem BTK – IDI Középkor és Kora Újkor Doktori Program

Reprezentáció és kegyesség: A Přemysl-dinasztia utolsó női tagjainak kultuszápoló szerepe 1300 és 1346 között

II. Přemysl Ottokár halála után (1278) örökösének II. Vencel cseh királynak azzal kellett szembesülnie, hogy IV. Ottó brandenburgi őrgróf szinte teljesen kifosztotta a Cseh Királyságot és az egyházat. Ennek következtében az újdonsült cseh király igyekezett minden erejével pótolni az egyház kincseit, és új lendületet adni a dinasztikus szentkultuszoknak. A 14. század fordulójára azonban férfiágon a Přemysl-dinasztia is kihalt, és nemsokára a Habsburgokkal szemben diadalmaskodó Luxemburgiak kerültek hatalomra. A modern kutatások többnyire úgy tartják, hogy IV. Károly német-római császár a Luxemburgi-dinasztia hatalmi reprezentációs mintáit felhasználva virágoztatta fel a Cseh Királyság szentjeinek kultuszát, ám a fennmaradt források többnyire azt mutatják, hogy a cseh dinasztikus szentek kultuszának ápolását és ennek mintáit a Přemysl-dinasztia három megmaradt női tagja: Přemysl Kunigunda, Přemysl Erzsébet, és Richeza Erzsébet közvetítették, és alapozták meg. Míg Přemysl Kunigunda Szent Ludmilla kultuszát kezdte felvirágoztatni addig Přemysl Erzsébet, és Richeza Erzsébet az egyház elrabolt kincseit igyekeztek visszaszerezni, emellett új szentek kultuszát is meghonosították a Cseh Királyságban. Előadásomban e három

kiemelkedő királylány, és királyné kultuszapoló, és kultuszteremtő munkáját kívánom bemutatni, és megvizsgálni.

Nagy Dóra, mb. igazgatóhelyettes, levéltáros – Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára

„Nagyságod is valami kegyelmességit mutatná oskolánknak ilyen szükségében” – **Bornemissza Anna református iskolákat támogató tevékenysége**

I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem felesége élete során több olyan intézkedést, adományt tett, mellyel a református iskolákat támogatta. Erdély első asszonyaként egyrészt kötelessége is volt a fejedelemség kulturális életének támogatása, de ő maga is szívén viselte az oktatás helyzetének javítását. Bornemissza Anna Lorántffy Zsuzsanna udvarában nevelkedett, ahol fiatal korától látta maga előtt a követendő példát. Rákóczi György felesége a művelődés patronálásában is mintaként szolgált Bornemissza Annának, aki az erdélyi iskolák mecénatúrájában különös figyelmet fordított a református intézményekre. Az „oskolák” rendszeresen keresték fel kérelmeikkel, melyeket minden esetben pozitív elbírálásban részesített. Fennmaradt rendelkezései, a hozzá érkezett kérelmek nemcsak az egyes támogatások összegeiről, jellegéről adnak tájékoztatást, hanem fontos kulturális adatokkal is szolgálnak.

Dr. Aszalós Éva, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem,
Történettudományi és Filozófia Intézet

Jeanne de Navarre áttérése a reformált vallásra és egyházi rendelkezései 1561-64 között

A francia nemesasszonyok társadalmi státuszuk és humanista műveltségük révén az 1520-as évektől kiemelkedő szerepet játszottak a reformáció szellemi mozgalmában Franciaországban. A vallásháború alatt, különösen 1572-ig, politikai és diplomáciai szerepük is figyelemre méltó volt. I. Ferenc testvére, Marguerite de Navarre elfogadta az evangéliumkövető hitelveket, támogatta a vallási reformokat meghirdető és végrehajtó Meaux-i kör tagjait, az üldözötteknek menedéket nyújtott a Navarrai Királyságban. Az ő bátor, céltudatos és a politikai realitásokat helyesen felismerő lánya volt Jeanne de Navarre. Az előadásban azokat a személyes és politikai indítékokat tárom fel, ami a királynőt arra készítette, hogy anyjával szemben nyíltan vállalja 1560-ban az áttérését. Emellett azt, hogy a francia korona és II. Fülöp Spanyolországa, továbbá a Szentszék szorításában milyen egyházi rendelkezéseket vezetett be 1561 és 1564 között királyságában. A királynő konok jellemét az anyakirálynővel, IX. Károllyal, Kálvin Jánossal és Theodore de Beze-zel folytatott levelezése is alátámasztják. Nem véletlen, hogy legnagyobb ellensége, Lorraine bíborosa Jeanne-t „Franciaország tigrisének” nevezte.

Kissné dr. Rusvai Julianna, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem,
Tanítóképző Intézet

Tanárnői sorsok a nyíregyházi Kálvineumban

Jelen munka azt vizsgálja meg, milyen tipikus életpályák jutottak osztályrészül a Kálvineumban oktató nőknek. Nyomon követjük azt, hogy miként hatottak a társadalmi változások, a háborús körülmények, majd az államosítás a tanárnők alkalmazására.

A Kálvin nevét viselő iskolaegyüttes lelkeszárvak és hadiárvak taníttatására jött létre, a református egyház országos gyűjtésének eredményeképpen indulhatott meg működése. A Kálvineum Nyíregyházi Református Tanítónőképző Intézet 1928-ban kezdte meg tevékenységét. Ekkor a tizennégy fős tantestület tagjai között mindössze hat nőt találunk, mindannyian óraadók. Később a tanárnők aránya egyre nő, de az értekezletek állandó témája számuk növelése; kívánatosnak tartották, hogy az osztályfőnökséget minden évfolyamon nő lássa el. A problémát évtizedek alatt sem sikerült orvosolni.

A családi háttér, a szülők hivatása gyakran meghatározó szerepet játszott a nők pályaválasztásában. Azonban a pedagógusi pálya iránti elkötelezettség, az egyetemi végzettség, a kiváló szakmai tudás és a „kálvineumosság” nem mindig volt elegendő, hogy választott pályájukon vagy munkahelyükön maradjanak az arra hivatottak. De a kényszerű kitérők sem tántorították el a legelszántabb tanárnőket, hogy munkájukban maradandót alkossanak.

Dr. Belovári Anita, egyetemi docens – Kaposvári Egyetem,
Társadalom- és Kultúratudományi Intézet, Pedagógiai Kar

Boszorkány nők, varázsló férfiak és az egyház

A mai tömegkultúrában nagy divatja támadt a különböző bűbajos teremtmények megjelenítésének. Ebben, részben a 20. században igen népszerűvé vált fantasy irodalomnak, részben az előző egyik alműfajának számító young adult regénytípusnak van nagy szerepe. A természetfeletti felett hatalommal bíró, többnyire a népi kultúra szülőtteinek tartott boszorkányok és varázslók gyakorta megjelenített szereplői ezeknek a történeteknek. Meghökkenítő népszerűségüknek is köszönhetően ábrázolásmódjuk, az alakjukhoz fűződő képzettársítások a modernítésben sokat változtak hagyományos megjelenésükhöz képest. Mégis sokat megőriztek közös kulturális emlékezetünkben hozzájuk tapadt jellemvonásaikból, melyek segítségével az európai hagyományban felnövekvő nemzedékek gond nélkül tudják azonosítani őket, az ismerősség jóleső érzésével úgy a gyermekeknek, mint a felnőtteknek szóló mesékben.

Előadásomban arról kísérlek meg áttekintést nyújtani, hogy ezek a tradicionális jellemzők milyen körülmények hatására alakultak ki – elsősorban a középkori népi- és magas kultúrában; hogy minek köszönhető a nemi jelleg határozott elválása e két mágikus lény esetében, illetve, hogy mindezek kialakulásában milyen szerepet játszott az egyház.

NŐK, BŰNÖK, PROTESTANTIZMUS

(április 20., csütörtök)

Szekcióvezető: **Holmár Zoltán**, történész – Jósza András Múzeum, Nyíregyháza

- 14.50 **Dr. Magyar Balázs Dávid**: *A genfi nők szexuális erkölcstelenségének megítélése Kálvin János Konzisztóriumában*
- 15.05 **Dr. Antalóczy Ildikó**: *A nők a Kálvinista Róma törvényszéke előtt*
- 15.20 *hozzászólások*

Absztraktok

Dr. Magyar Balázs Dávid, református vallástanár – Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Szociáletikai és Egyházsociológiai tanszék

A genfi nők szexuális erkölcsstelenségének megítélése Kálvin János Konzisztóriumában

Sajnálatos, de ma már egy olyan világban élünk, amikor az emberek keresik az alkalmát annak, hogy megbotránkozhasanak. Nem kivétel ez alól az Egyház és a gyülekezeti tagok élete sem, hiszen a világ minden alkalmat megragad arra, hogy Jézus Egyházát bomlassza. Napjaink társadalmi feszültségektől teljes környezetében az erősödő emancipációs és liberális folyamatok közepette egyre aggasztóbb mértékben esik áldozatul a házasság, a család és a korábbi generációkhoz való kapcsolat a tévesen értelmezett szabadság, illetve szabadosság törekvéseinek.

Kétségtelen, a saját korában Kálvin János is hasonló felismerésekre jutott. Roppant gazdag írott hagyatékának vizsgálatából, ugyanis kirajzolódik, hogy elgondolásai szerint a világ, mintha a feje tetejére állt volna, hiszen Krisztust megtagadva látta és érezte mindenütt. Ugyanakkor sokan a paráználkodás, házasságtörés romlottságába estek, mások pedig alkoholizmusban és tobzódásban tagadták meg önmagukat – vélekedhetett Kálvin a konzisztóriumiban, azaz a genfi egyházfegyelmi bíróságban szerzett „élményei” alapján. S bár kétségtelen, hogy a reformátor nem írt saját, rendszerbe foglalt társadalmi etikát vagy valláspedagógiát, írott hagyatékának

mélyreható vizsgálata, azonban egyre határozottabb vonásokkal rajzolja elénk vallásos-társadalmi nevelésének rendszerét, amelynek egyik legfontosabb alapvetése volt, hogy az emberekből – a keresztyén tanítás és egyházfegyelem segítségével – „Isten-népet” neveljen. Legfőbb üzenete, amely újra és újra legyőzi a századok távolságát, hogy: a hitvalló élet nem más, mint az élet istentiszteletének gyakorlati megvalósítása. Így érthető, hogy a reformátor a családi élet színterének teljes vallási-erkölcsi átformálására törekedett, melynek egyik legfontosabb kiindulópontja az Istennek tetsző keresztyén házassági és családi élet kérdéseinek egyértelmű tisztázása volt, különös tekintettel a hetedik, azaz a „Ne paráználkodj!” parancsolat szigorú követelményeire.

Az előadás alapintenciója, hogy Kálvin János genfi Konzisztóriumának rövid, áttekintő bemutatását (történeti, teológiai és etikai háttér) követően, a bizottság fennmaradt regisztereinek feltárása felé forduljon. A magyar nyelvű Kálvin irodalom legkülönbözőbb műveit vizsgálva ugyanis látható, hogy sokan, sokfélét írtak már Kálvin és a Konzisztórium szerepéről a genfi polgárok (nemi) erkölcsének nevelését illetően, ám sajnálatos, hogy a munkák többsége nélkülözi az eredeti jegyzőkönyvek, valamint a témára vonatkozó kurrens nemzetközi szakirodalom használatát. Ennek következtében, második lépésben az erkölcsi bíróság pontos adatainak (bűnök és pontos időszakos „elkövetők és elkövetési statisztikák”) feltárására tesz kísérletet. Végezetül pedig, egyfajta „záró koronaként”, némely jelentősebb bűnesetet és tárgyalást kiemelve, az előadás arra keresi a választ, hogy vajon a presbitérium – Kálvin moderálása alatt – hogyan ítélkezett a genfi asszonyok paráznaságával, házasságtörésével vagy éppen válási keresetével kapcsolatban.

Dr. Antalóczy Ildikó, vezető tanár– Debreceni Egyetem, Kossuth Lajos Gyakorló Gimnázium és Általános Iskola

A nők a Kálvinista Róma törvényszéke előtt

Debrecen, a „Kálvinista Róma” nemcsak lélekszámával, hatalmas vásáraival emelkedett ki a XVIII. századi magyar városok közül, hanem a Habsburg-udvar egységesítő törekvéseivel szemben egyházát, kálvinista-protestáns vallását, kollégiumát, kultúráját, tiszta magyarságát, korábbi autonómiáját féltve őrző magatartásával. A tanács vallásos meggyőződéséből fakadt, hogy a lakosság erkölcsi nevelésének irányítását kötelességének érezte, s ezt ítélkezési gyakorlatával is erősítette.

A Debrecen városi büntetőügyi iratok tömegéből a forrásadottságok szempontjából legígéretesebbnek látszó évtizedet (1740-1749) kutattuk. A női bűnözés megismerése érdekében vizsgáltuk a bűncselekménnyel vádolt személyeket (nem, életkor, illetőség, családi állapot, foglalkozás, társadalmi status szerint), az elkövetett bűntetteket (fajták, gyakoriság szerint), a bűncselekmények elkövetésének körülményeit, okait, a kiszabott büntetések nemét, fajtáját, mértékét. Kutatásunk eredményeként a társadalmi devianciák előtűntek, a város kriminalitása, a bűnözés belső arányainak alakulása, a korabeli férfi, női bűnözés karakterisztikája meghatározhatóvá lett.

Megállapítottuk, hogy a debreceni bíróságon 1740-49 közötti évtizedben összesen 2693 büntetőper folyt, melyek során 3900 vádlottat állítottak törvényszék elé, akiket együttesen 4224 bűncselekmény elkövetésével vádoltak. A vádlottak nemi megoszlása 2/3-1/3 arány, a nők kisebbségével. (Kb. ugyanez az arány az elítéltek és a felmentettek esetében is.) A magasnak tekinthető, 30 % fölötti női

arány mellett feltűnő az is, hogy sok a törvényszék elé került idegen nő.

A férfi/női bűnözésen belül vizsgálódva nemek szerint jellemző különbségeket tapasztaltunk. Míg a férfiak esetében a közvédas főbb bűncselekményi csoportokon belül a gyakoriság a vagyon, vallás, család és nemi erkölcs, élet és testi épség elleni bűntettek sorrendjében alakul, addig a nőknél első helyen a család és nemi erkölcs, másodikon a vagyon elleni bűncselekmények állnak, s ezeken túl csak elenyésző számú vallás elleni és testi épség elleni bűntettekről beszélhetünk. A ritkább bűncselekmények nemenkénti gyakorisága között is eltérés van, míg a férfiak a közösségre veszélyes cselekményeket (gyújtogatás, tűzokozás) követik el, addig a nők a boszorkánysági, babonasági esetekben vezetnek. A nők nemcsak kevesebb, de zömében enyhébb bűncselekményeket követtek el.

Megállapításainkat a női bűncselekmények közül válogatott jellemző példákkal támasztjuk alá.

FEMINIZMUS ÉS KERESZTÉNYSÉG

(április 20., csütörtök)

Szekcióvezető: **Dr. Szoboszlay György**, főiskolai adjunktus –
Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet

- 15.25 **Dr. Molnár Gábor**: *Radikális feminizmus és vallási fundamentalizmus között*
- 15.40 **Dr. habil. Kiss Lajos András**: *Sigrid Hunke: egy szélsőjobboldali feminista*
- 15.55 *hozzászólások*

Absztraktok

Dr. Molnár Gábor, egyetemi docens – Kaposvári Egyetem, Pedagógiai Kar, Társadalom- és Kultúratudományi Intézet

Radikális feminizmus és vallási fundamentalizmus között – Világlátások és világakarások konfliktusa és a tudásszociológia

Előadásomban sajátos metaszintről, a tudásszociológia felől veszem szemügyre a nőkről, illetve a társadalmi nemekről folyó diskurzusnak a (radikális) feminizmus és a keresztény vallási konzervativizmus közötti szelvényét. A meglehetősen sokrétű tudásszociológiai hagyománynak arra a vonulatára építve, amelyet a ricoeuri „gyanú hermeneutikája” sajátos változatának tekinthetünk, az előadás a kölcsönös gyanú és inszinuáció hermeneutikai mélyszerkezetét elemzi a feminizmus és a keresztény antifeminizmus képviselői közötti vitákból vett példákon. Az elemzések elméleti alapját Ricoeur koncepciója mellett Mannheim Károly interpretáció- és ideológia-elmélete, illetve a kettős kontingencia jelenségének Talcott Parsons és Niklas Luhmann által adott elemzése alkotja.

Végül az előadás utolsó része azt vizsgálja meg, vajon lehet-e – és hogyan – kitörni a kölcsönös gyanakvás „ördögi” kettős spiráljából, és termékeny párbeszédet folytatni a különböző világlátások és világakarások között.

Dr. habil. Kiss Lajos András, intézetvezető főiskolai tanár – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet

Sigrid Hunke: egy szélsőjobboldali feminista

Sigrid Hunke (1913-1999) a második világháború utáni német szélsőjobboldali feminizmus egyik legismertebb alakja. Hunke vallás- és kultúrtörténetet, illetve filozófiát tanult a berlini és a freiburgi egyetemen. Sigrid Hunke mint a náci fajelmélethez közel álló Ludwig Ferdinand Clauß egyik kedvenc tanítványa már harmincas évek végén nevet szerzett magának; az SS-hez közel álló *Germanien*ben jelentek meg az első írásai. A háborút követően munkáiban nyíltan már nem jelennek meg a klasszikus fajelméletre jellemző „biologizáló” érvek, de a germán „árjakultúrának”, illetve a germán politeizmusnak a zsidó-keresztény (az ő megfogalmazásában hurrita) valláshoz képest megnyilatkozó „magasabb rendűségét” élete végéig vallotta. Hunke 1950-ben létrehozott egy szakadár unitárius közösséget (*Deutsche Unitarier*), amelyben a népies (völkisch) paganizmus és az „árja módon” értelmezett kereszténység keveredett egymással. Hunke az eredetileg 1950-ben megjelent *Am Anfang waren Mann und Frau* című munkájában az imént vázolt konceptuális keretben értelmezte a „liberális és rontott feminizmussal” szembe állított igazi „germán/völkisch feminizmust”. Az „igazi feminizmus” központi fogalma az *egyenrangúság*, amely véleménye szerint az ősgermán férfi/nő alapviszonyt mindig is jellemezte. „Nem a szembenállás, hanem az egymás mellé rendeltség, illetve az egymásba fonódottság jellemezte a nemek eredeti germán kapcsolatrendszerét. A germán férfi önálló lényként akarja maga mellett látni a nőt, és önmagával egyenrangúnak tekintti”. Hunke szerint a zsidóság vallása és kultúrája felszámolta ezt az eredendő és „természetes” kapcsolatot, s nőt

alárendelt szerepre kárhoztatta. Különös ellentmondás Hunke „elméletében”, hogy ő maga a nőket valóban másod rendű lényekként kezelő iszlám vallás egyik első számú propagandistájának számított a múlt század hatvanas és hetvenes éveinek Nyugat-Európájában. Az előadásomban igyekszem objektív képet nyújtani e meglehetősen bizarr „*gender-felfogásról*”.

A NŐK LITURGIKUS ÉS MŰVÉSZI REPREZENTÁCIÓJA

(április 20., csütörtök)

Szekcióvezető: **Dr. habil. Kiss Lajos András**, főiskolai tanár –
Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet

- 16.00 **Dr. Ivancsó István:** *„Feleséged mint a termékeny szőlőtő házad falai között” (Zsolt 128,3) A nő a görög katolikus egyház házasságkötési szertartásában*
- 16.15 **Dr. Obbágy László:** *A falak üzenete. Egy ikonográfiai program tézisei a nőkről*
- 16.30 **Bodor Mária:** *Női szentek a Zempléni Múzeum képeslapgyűjteményében*
- 16.45 **Dr. habil. Madarász Imre:** *Stuart Mária alakja az olasz irodalomban az ellenreformáció korától a felvilágosodás századáig*
- 17.00 **Kissné dr. Mogyorósi Pálma:** *Az Árpád-ház „kedves szent”-je. Liszt Ferenc: Szent Erzsébet legendája című oratóriuma*
- 17.15 **Dr. habil. Pethő József:** *Gebärerin, Genossin, Verderberin. A NŐ metaforikus konceptualizációja Krúdy Gyula műveiben*
- 17.30 *hozzászólások*

Absztraktok

Dr. Ivancsó István, liturgikus tanszékvezető, Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza

„Feleséged mint a termékeny szőlőtő házad falai között” (Zsolt 128,3).

A nő a görög katolikus egyház házasságkötési szertartásában

A cím szándékosan szól a görög katolikus egyházzól. Ugyanis, ha a teljes bizánci egyházat tekintenénk, akkor az ortodox vonásokat is figyelembe kellene venni. Igaz, hogy a két egyházzész szertartásai nagy többségükben egyeznek egymással, mégis vannak olyan sajátosságai is, amelyek csupán az egyikre vagy a másikra jellemzőek. „Hic et nunc” tehát a görög katolikus „esküvő” szertartásában kívánom vizsgálni a nő szerepét.

Az egyházban hangsúlyozott férfi és a női egyenjogúság a házasságkötés szertartásában is végig kísérhető. Ennek ellenére mégis elő-előbukkan az ókori szemlélet: a nő alávetettsége a férfinak. Igaz, ez csak csekély mértékben jelentkezik. – Ennek fényében izgalmas feladatnak tűnik végigelemezni az esküvő szertartását, melynek eredményeképpen mégis kimondható, hogy józan kiegyensúlyozottság található ezen a téren a szertartásban.

A cím pontosítása után arra is rá kívánom irányítani a figyelmet, hogy bár a szertartásunk az első évezredben alakult ki, és így nagyon ősi – akár szemita vonásokat is – visel, a históriájával itt nem kívánok foglalkozni; céloom a fenomenológia: ma hogyan látjuk és hogyan értelmezzük a nő jelenlétét, szerepét a szertartásban.

„Billeg” a mérleg: a templomba való bevonuláskor a férfi áll jobb oldalt (mint a teremtés koronája); ám a közben elhangzó zsoltár már a nő édesanyjai szerepét emeli ki. Az imádságokban felidézett sok bibliai alak egyenlő számban említi a példaadó férfiakat és nőket. Az eljegyzéskor nálunk mindkét fél ujjára arany gyűrűt húz a pap (míg az ortodoxoknál a nő „csak” ezüstöt kap). A csúcspontot jelentő megkoronázás ismét egyforma szavakkal történik, egyenlőségük kifejezésére. Az ősi magyar szokás szerint elhangzó esküben viszont csak a nő fogad engedelmességet. A szertartás végén az asszonyavatás ellenben csak a nőre vonatkozik.

Végül is helyreáll az egyensúly.

Dr. Obbágy László, tanszékvezető főiskolai tanár, Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza

A falak üzenete. Egy ikonográfiai program tézisei a nőkről

A keleti egyházat gyakran éri az a vád, hogy ultrakonzervatív; liturgiájában merev, ikonográfiájában megkövesült. Egy új építésű templom festményeinek ismertetése útján mutatom be, mennyire modern, mai felfogást tud tükrözni a nőkről egy ikonográfiai program a külső szemlélő számára talán ósdiak tűnő hagyomány gazdag köntösében, élő szövetében.

Előadásomban megemlítem az ikonográfiai program valamennyi női szereplőjét; bibliai alakok és egyháztörténeti személyiségek sorakoznak a falakon. Közöttük nyilván kiemelt helyet foglal el Jézus édesanyja, Mária, akit a keresztények különleges tisztelettel öveznek. Hangsúlyozottan foglalkozom a II. János Pál pápa által Európa

védőszentjeiként aposztrófált nőekkel, valamint a magyar történelemnek egy jelentős, bizánci kötődésű alakjával, illetve az ókeresztény kor egyik, a bűnbánatban kitűnt szereplőjével.

Az ikonok révén bemutatott kép kiválóan tükrözi és tanítja a nő helyzetét és szerepét a keresztény gondolkodásban.

Bodor Mária, doktorandusz – Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Nemzetközi kapcsolatok / Zempléni Múzeum
Női szentek a Zempléni Múzeum képeslapgyűjteményében

A képes levelezőlap olyan nagy példányszámú, széles körű forgalmazásra szánt, nyomdai vagy fotografikus eljárásokkal készített, illusztrációt tartalmazó sokszorosítvány, amely a postaforgalom keretében a posta mindenkorai szabályai szerint bérmentesítve, nyitott formában üzenetközvetítésre használható.

Ahhoz, hogy képes levelezőlapokról beszélhessünk, valamennyi kitételnek meg kell felelnie. A képeslap előfutárának az 1869-ben dr. Emmanuel Hermann bécsújhelyi katonai akadémia docense által felvetett hivatalos postai levelezőlap bevezetése tekinthető, közvetlen előzményei az 1870–1871-es francia–porosz háború idején jelentek meg. Az előadás áttekinti a képes levelezőlap történelmét, fajtáit, a lapok főbb csoportosítási szempontjait.

A Zempléni Múzeum képes levelezőlap gyűjteménye közel egymillió példánnyal büszkélkedik. Az előadás áttekinti a képes levelezőlap kiadás nagyobb korszakait, a magyarországi képes levelezőlap-történelem jellemzőit.

A képes levelezőlapok mára már kordokumentummá váltak, segítségükkel képi formában elevenedik meg a századelőtől a II. világháborúig tartó időszak hangulata.

Az előadás bemutatja a gyűjteményben megtalálható női szenteket (pl. Szent Erzsébet, Bernadett, Margit, Teréz, Magdolna) ábrázoló képes levelezőlapok nagyobb csoportjait. Tematikusan bemutatásra kerülnek a Szűz Máriát ábrázoló levelezőlapok (életének egyes részei, I. (Szent) István király felajánlja Máriának Magyarországot, Mária-ábrázolások az I. világháború katonai képeslapjain), illetve a gyűjtemény apácákat ábrázoló jellemzőbb képeslapjait.

Napjainkban a vizuális ingerek számának növekedése, az ikonográfia iránti érdeklődés különösen aktuálissá teszi a történelem képi megidézését, amire a képes levelezőlapok kifejezetten alkalmasak.

Dr. habil. Madarász Imre, egyetemi docens – Debreceni Egyetem, Olasz Tanszék

Stuart Mária alakja az olasz irodalomban az ellenreformáció korától a felvilágosodás századáig

Stuart Mária a történelemben kiemelkedő női egyénisége a világirodalomban is nagy jelentőséggel bírt. Az előadás olasz irodalmi – pontosabban drámai irodalmi – hatását vizsgálja a barokk Seicentótól, a katolikus ellenreformáció korszakától a Fény Századáig, a Settecentóig, különösen két nagy tragédiaköltő, Federico Della Valle és Vittorio Alfieri műveiben. A skót királynő az előbbinél a hit, a katolicizmus vértanújaként dicsőül meg, míg az utóbbi színművében a hatalmi harcban politika és erkölcs, zsarnokság és érzelmek ellentmondásai

között vívódó személyiségként kel életre. A szomorújátékok az európai história egyik legismertebb nőalakjának posztumusz művészi metamorfózisait tárják elénk, egyszersemind a maguk korát is jellemzik.

Dr. Kissné Mogyorósi Pálma, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem, Zenei Intézet

Az Árpád-ház „kedves szent”-je. Liszt Ferenc: Szent Erzsébet legendája című oratóriuma

Liszt Ferencre különösen nagy hatást gyakoroltak az ókori és reneszánsz képzőművészeti alkotások, ezekből több nagy műve is született. Kortársait illetően nem a nagy művészek alkotásai ragadták meg képzeletét, hanem a számára kedves téma ihlette meg, szubjektív módon döntött, önmagát keresve a képzőművészeti alkotásokban.

Wartburg várának restaurálásakor Moritz von Schwind (1804–1871) osztrák festő hat képből álló freskósorozatot festett a templomba 1854–55-ben, amelyeken Árpád-házi Szent Erzsébet életének főbb eseményeit örökítette meg. A képzőművészeti alkotások iránt oly fogékony zeneszerző, Liszt Ferenc érdeklődését is felkeltették a freskók, és elhatározta egy oratórium megírását a témára. A mű a hazájától távolra sodródó magyar szent és a magyar zeneszerző sorsának közösségét jelképezi.

Nem kíván bővebb fejtegetést, hogy mi ragadta meg Lisztet Erzsébet életének történelmi eseményeiben és legendájában. Egyik levelében „kedves szent”-nek nevezi, könyörületessége, részvétteljes odaadása miatt, és szívesen állítja azoknak a hősöknek a sorába, akik bőkezűen adták oda életüket, művészetüket az emberiség közös kincstárába.

Dr. habil. Pethő József, főiskolai tanár – Nyíregyházi Egyetem, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Gebärerin, Genossin, Verderberin. A NŐ metaforikus konceptualizációja Krúdy Gyula műveiben

Freud szerint a férfinak a nőhöz három alapvető viszonya van, az elsőben a nő Gebärerin (szülőanya), a másodikban Genossin (segítő társ), a harmadikban Verderberin (megrontó, pusztító). Ezek a „freudi nőtípus”-ok – ahogyan erre már a korábbi szakirodalom is rámutatott – Krúdy műveiben karakteres módon jelen vannak. A tervezett előadás e három típus konceptualizációját újszerű megközelítésben: a kognitív nyelvészet, ezen belül a kognitív stilisztika és szemantika, valamint az irodalomtudománnyal érintkező kognitív poétika elméleti és módszertani keretében kívánja vizsgálni, a konceptualizáció képi, mindenekelőtt metaforikus formáit állítva a középpontba. A konferencia központi témájának megfelelően kitüntetett figyelmet kap a kifejtésben a szakrálissal, a kereszténységgel kapcsolatos konceptualizáció.

OKTATÁS, PEDAGÓGIA

(április 21., péntek)

Szekcióvezető: **Dr. habil. Zsoldos Ildikó**, egyetemi docens – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia intézet

- 9.45 **Dr. Vincze Tamás**: *Női szerzők a Protestáns Tanügyi Szemlében*
- 10.00 **Dr. Takács Zsuzsanna Mária**: *A Notre Dame rend intézete Pécssett, mint a dél-dunántúli keresztény nőnevelés fellegvára*
- 10.15 *hozzászólások*

Absztraktok

Dr. Vincze Tamás, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem, Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Intézet

Női szerzők a Protestáns Tanügyi Szemlében

A Horthy-korszakbeli pedagógiai sajtóirodalom nivós, elismert lapja volt az 1927-ben indított Protestáns Tanügyi Szemle. A 18 évfolyamot megért pedagógiai folyóirat a két testvéregyház tanáregyesületeinek (az Országos Ág. Hitv. Evangélikus Tanáregyesület és az Országos Református Tanáregyesület) összefogására mutatott szép példát, hiszen végig közös lobogó alatt, a két egyesület együttes finanszírozásával láttak napvilágot az egyes lapszámok.

18 év alatt 43 női szerzőnek jelent meg írása a Protestáns Tanügyi Szemlében. Ezek a hölgyek legnagyobbbrészt középiskolai tanárnők voltak, néhány hölgy polgári iskolai, illetve tanítóképző-intézeti tanárnői oklevéllel rendelkezett. A 43 női szerző között mindössze 10 férjezettet találunk, a többi tanárnő hajadon volt. Nagy szakmai műveltségű, a tudományos életben is jegyzett hölgyet mindössze hármat találhatunk köztük: Dr. Láng Margitot, Dr. Arató Amáliát és Dr. Győry Arankát. Láng Margit művészettörténészként és archeológusként írta be nevét a hazai tudománytörténetbe, Győry Aranka a fővárosi templomépítészetről publikált értékes tanulmányokat, Arató Amália pedig a pedagógiai írásaival tette ismertté nevét, összehasonlító pedagógiával és a nyelvtanítás módszertanával foglalkozott elsősorban. A 43 női szerző közül 18 a budapesti (Deák téri) Evangélikus Leánygimnázium tantestületéhez tartozott hosszabb-rövidebb ideig. A jeles folyóiratban legtöbbször

jelentkező tanárnők is ennek az iskolának az oktatógárdájából kerültek ki: Zelenka Margit 9 évfolyamban szerepelt cikkekkel és ismertetésekkel, Láng Margit 6, Filarszky Erzsébet pedig 5 évfolyam hasábjain publikált. A folyóirat évfolyamai közül a női szerzők arányát tekintve kiemelkedik az 1937-es és az 1938-as, mivel e két esztendőben 11, illetve 13 hölgy műve kapott nyomdafestéket a lapban. Témáját tekintve a női szerzők legtöbb írása a leányneveléshez kötődik, annak valamilyen részletét, problémáját világítja meg. (Pl. a különböző tárgyak leánygimnáziumi oktatása, a nőnevelés egyik hazai egyéniségének életútja, a leánycserkészlet helyzete, egyes külföldi leányszervezetek példája, az egységes leány-középfokú iskola kérdése.) Ezek a tanárnők (kevés kivétellel) nem nevelésméleti vagy neveléstörténeti eszmefuttatásokat írtak, többnyire a gyakorlati pedagógia és a szakmódszertan tárgykörében publikáltak. Előfordult, hogy konkrét óravázlatot közöltek, de megjelent tőlük alkalmi beszéd is, valamint érdekvédelmi témájú (a női tanerők sérelmét felpanaszoló) írás. Néhány írásuk a leányoktatás intézményrendszerének aktuális változásaira reflektált. A középfokú leányiskolák és a leány-középfokú iskolák értesítőit szemlélte a lap több évfolyamában is Zelenka Margit, külön odafigyelve arra, mit tanulhatnak, milyen pedagógiai eljárásokat, ötleteket vehetnek át egymástól az egyes leánynevelő intézmények.

A női szerzők írásainak áttekintése képet ad a korabeli protestáns tanárnők szakmai önreprezentációs lehetőségeiről, mozgásteréről, valamint arról is, mennyire tudták kiszélesíteni érdeklődési körüket a szorosan értelmezett nőnevelői munkájukon túl, milyen irodalmi és tudományos alkotások keltették fel a figyelmüket.

Dr. Takács Zsuzsanna Mária, egyetemi adjunktus – Pécsi Tudomány-
egyetem, Nevelés- és Művelődéstörténeti Tanszék

A Notre Dame rend intézete Pécsen, mint a dél-dunántúli keresztény nőnevelés fellegvára

Az előadás a leánynevelés úttörőinek számító – a 16-17. században alapított női tanítórendek közül – a Notre Dame Női Kanonokrend magyarországi megjelenését kívánja bemutatni, a Pécs városában létrehozott iskola történetén keresztül. Magyarországra Mária Terézia közreműködésével hívták be őket, majd Pécsen 1851-ben, Scitovszky János pécsi püspök, a későbbi esztergomi érsek hívására telepedtek meg és alapítottak a zárda mellett leányiskolát a kanonokrend apácái. Előadásunkban ezen iskolakomplexum fejlődéstörténetéhez – a kezdeti elemi iskolától hogyan jutnak el 1917-re a leánygimnázium megalapításáig – kapcsolódóan az itt tanuló diákság mellett keresztény neveltetésük alapelveit állítottuk fókuszba az iskolai értesítők primer forrásanyagaira támaszkodva. A megvizsgált források alapján egyértelműen megállapíthatjuk, hogy a Kanonokrendnek elvülhetetlen érdemei voltak a magyar középfokú intézményes nőnevelés kibontakozásában, annak a déli országrészben való elterjedésében és így a keresztény nőnevelés központi jelentőségű intézményrendszerét építették ki az első világháború időszakáig.

NŐI SZEREPEK MAGYARORSZÁGON A 19- 20. SZÁZADBAN

(április 21., péntek)

Szekcióvezető: **Dr. Fazekas Rózsa**, főiskolai tanár – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet

- 10.05 **Kujbusné Dr. Mecsei Éva**: *Egy evangélikus papleány élete (Benczúr Zsuzsanna, 1825–1902)*
- 10.20 **Dr. habil. Zsoldos Ildikó**: *Nők a „nemzeti ellenállásban”*
- 10.35 **Dr. Drabancz Róbert**: *A Gróf asszonya. Női szerepek és a magánélet színterei a keresztény középosztály szemszögéből*
- 10.50 **Dr. Kovács Kálmán**: *Protestáns női szerepek a századfordulón*
- 11.05 **Dr. Klestenicz Tibor**: *A nőkérdés a dualizmus korának katolikus nagygyűlésein (1900-1913)*
- 11.20 **Hámori Péter**: *Kereszténység és női szerepek két magyar alapítású szerzetesrend történetében: a Ferences Szegénygondozó Nővérek Rendje és a Szociális Testvérek Társasága nőkép-felfogása*
- 11.35 *hozzászólások*

11.40-12.45 ebédszünet

Absztraktok

Dr. Kujbusné Mecsei Éva, igazgató, főlevéltáros – Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára

Egy evangélikus papleány élete (Benczúr Zsuzsanna, 1825–1902)

Nyíregyházára a 18. század közepén betelepítettek, illetve a folyamatosan bevándorlók döntő többsége tót ajkú hithű evangélikusnak vallotta magát. A felvidéki gyökerekkel rendelkező, népes gyülekezet II. József türelmi rendelete után több papot is tarthatott. A lelkészek, akiket külön e célból kinevezett küldöttségek kerestek és hívtak meg a városba, addig vezették a gyülekezetet, amíg szolgálattételükkel, életvitelükkel az eklézsia elégedett volt, vagy nem kaptak máshonnan jobb ajánlatot. Az 1827-ben Bánkról érkezett Benczúr Sámuel népes családja azonban a lelkész három év múlva bekövetkezett halála után is itt maradt. A fiúk – megtörve a családi tradíciót – nem lelkészek, hanem ügyvédek és mesteremberek lettek, a lányok közül Zsuzsanna és Anna pedig tanítónőként váltak a helyi társadalom megbecsült tagjává. Zsuzsanna bátyjaihoz hasonlóan írogatott is. Irodalmi szárnypróbálgatásai változatos formában maradtak az utókorra. Újságokban megjelent tárcái, kéziratos könyve és emlékirata bepillantást engednek a lelkészek-tanítók által alkotott társadalmi réteg mindennapjaiba, a műveltségük alapját jelentő képzésekbe, kapcsolati hálójukba. Az életében jelentős szerepet játszott 1848-as forradalom és az azt követő megtorlás is rányomta bélyegét írásaira, amelyekben az aktívan részt vállaló, majd bujkálásra kényszerített, börtönnel sújtott bátyjai életén át mutatta be a közért

tenni akarókat és a sorsüldözötteket, valamint a pap elődeiknek örökké hálás gyülekezetek segítségét.

Dr. habil. Zsoldos Ildikó, intézeti tanszékvezető, egyetemi docens – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófia Intézet

Nők a „nemzeti ellenállásban”

Magyarországon a nők a 19-20. század fordulóján még mindig a politikai jogokkal nem rendelkezők körébe tartoztak, ami nem tekinthető kuriózumnak a korabeli Európában, sőt világviszonylatban sem. Az 1905-1906. évi kormányzati válság utolsó fázisában indult tulipán mozgalom a nőket is bekapcsolta a "nemzeti ellenállásba". A szövetkezett pártok politikusainak feleségei, családjának hölgytagjai is kivették részüket a harcból, így kívánva segítséget nyújtani a hatalmi célok megvalósításában. Az előadás a Szatmár vármegyei tulipán mozgalmat veszi górcső alá, vizsgálva az akció szervezési mechanizmusát, időbeli és térbeli kiterjedését, célkitűzéseit és eredményeit.

Drabancz M. Róbert, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem, Társadalom- és Kultúratudományi Intézet

A Gróf asszonya. Női szerepek és a magánélet színterei a keresztény középosztály szemszögéből

A Horthy-korszakot uraló konzervatívok világ- és társadalomképe, valamint politikai gondolkodása a XIX. századi konzervatív-liberális eszmekörben gyökerezett. Az 1919-ben hatalomra kerülő konzervatív

társadalmi csoportok az első években magukat a "keresztény nemzeti kurzus" jelzőjével látták el. A bethleni konszolidációtól kezdve az elnevezés elmaradt, de a kormányzati rendszer politikai ideológiájának ismérvei továbbra is a keresztény és nemzeti elemek voltak. A keresztény nemzeti ideológiába a történelmi keresztény egyházak valláserkölcsi felfogása integrálódott. Előadásomban a Klebelsberg Kunóné visszaemlékezése alapján rekonstruálom az 1920-as évek politikai elitjének érték- rendjét és magánéleti színtereit. Arra keresem a választ, hogy a magyar politika „maszkulin” világát elhagyva, milyen szerep jut a feleségeknek, valamint a „feminin” megközelítéseknek. Elemzésemben a Grófné memoárja mellet felhasználok a kor sajtónyilvánosságában megjelent tudósításokat, melyek a társasági élet sokszínűségét rajzolják fel.

A források segítségével feltárom azokat a rituálékat és ikonikus (spirituális) tereket, melyekben a korszak szereplői megjelenítették a keresztény és a nemzeti értékrendet. A téma feldolgozása során a szövegek olvasásában a kvalitatív tartalomelemzés eredményeit használom.

Dr. Kovács Kálmán, tudományos munkatárs – VERITAS Történetkutató Intézet

Protestáns női szerepek a századfordulón

A tervezett előadás Kéri Katalin, Pukánszky Béla, Nagyné Szegvári Katalin, Ács Marianna és Czeferner Dóra munkássága alapján vázolja az alapvető századfordulós női szerepfelfogásokat, majd a leánynevelésről, családi életről, női szerepekről folytatott sajtóvitái tükrében kidomborítja és elemzi a protestáns térfélen elfogadást nyert

gondolatokat. A konklúziók előzetesen az alábbiakban összegezhetők. A protestáns női szerepfelfogás századfordulós változásaira négy jelentős, egymással sokban összefüggő társadalmi-politikai-egyházi folyamat gyakorolt döntő befolyást: 1.) A szociális kérdés jelentkezése. Ennek háttérében nemcsak a munkás- és agrárproletár-kérdés társadalmi bizonytalansági tényezője állt, hanem legalább ennyire a hagyományos (feudális) viszonyok és a nyugati és balkáni között félúton lévő házasságmodell felbomlása is. Mindez az alsóbb néposztályokat illetően kiemelt céllá tette a jótékonyt, a cselédkérdés erkölcsileg megnyugtató rendezését, vadházasságok és a leánykereskedelem elleni küzdelmet, a középosztálybeli nők esetében pedig – egyelőre ideiglenesnek tekintett – foglalkoztatásuk megoldását és a túlzott születésszabályozás (egykezés) elleni küzdelmet. Mindezen törekvések háttérében a pietista és a puritán női szerepfelfogások, a Küche–Kinder–Kirche 3K-ja és a korai házasság–egyfeleségű férfi–Istentől (gyermekekben is) megáldott családmodellek fenntartása állt. 2.) A női oktatásügy kezdődő expanziója és az ezekkel összefüggésben jelentkező egyenjogúsítási gondolatok, melyek a protestáns egyházakban is kiemelt céllá tették a leánygimnáziumok és felsőbb (elsősorban polgári) iskolák alapítását, valamint a női tanítóképzők reformját. 3.) Az egyházpolitikai viták sokkja, mely már az elkeresztelés kapcsán nyilvánvalóvá tette, hogy a katolikus részre történő káros reverzálisadás szempontjából azok a vegyesházasságok tekinthetők veszélyeztetettnek, ahol a protestáns fél a férj. 4.) Az ébredésibelmisziói mozgalom egyházi befogadása, mely a kívánalommal tette az intenzívebb szegény-, beteg- és árvagondozás, egyesületi élet és ifjúságnevelés (vasárnapi iskolák, leányegyesületek, keresetkiegészítésül is szolgáló kézimunka-tanfolyamok) folytatását. Ezek révén vált kiemelt céllá a nyugati (elsősorban német és német-svájci mintájú diakonisszaképzés) és a lelkészfeleségek bevonása a

gyülekezeti életbe. A változások okozta kihívások tehát szükségszerűen hozták magukkal az 1850-as években rögzült protestáns nőfelfogásának, a nemzeti célokért lelkesedő, kultúrafogyasztó protestáns úrinő ideájának megváltozását.

Dr. Klestenicz Tibor, tudományos segédmunkatárs – MTA Történettudományi Intézet

A nőkérdés a dualizmus korának katolikus nagygyűlésein (1900-1913)

Az évenként megtartott országos katolikus nagygyűlések intézménye német mintát követve honosodott meg Magyarországon a 20. század kezdetén. A többnapos rendezvényt szervezői, az Országos Katolikus Szövetség munkatársai igyekeztek a katolikusok parlamentjeként működtetni, arra törekedve, hogy a reprezentatív nyilvános üléseken és az elmélyültebb, részletesebb szakmai munkát is bátorító szakosztályi üléseken egyaránt szóba kerüljenek a legfontosabb aktuális társadalmi kérdések, amelyekre a szónokok a katolikus tanítás szellemében próbáltak meg válaszokat adni. Természetesen a nők társadalmi és egyházi szerepének kérdése is rendszeresen terítékre került, hiszen az emancipációs folyamatok olyan szerteágazó témákra voltak komoly hatással, mint a köz- és a felsőoktatás, a munka világa, a cselédkérdés, a női egyesületek szerepe vagy éppen a választójog kérdése.

Az előadás azt vizsgálja, hogy a nagygyűlési megnyilvánulások alapján hogyan ítélt meg a korabeli katolikus elit hozzáállása a női emancipáció különböző vetületeihez és a feminizmushoz. A vonatkozó beszédek megoszlása miatt elsősorban a férfiak nézőpontját ismerhetjük meg, de a katolikus nőmozgalmak néhány vezetőjének -

így Farkas Editnek és Geőcze Saroltának - a nagygyűlési beszédeit is bemutatam.

Hámori Péter, történész

Kereszténység és női szerepek két magyar alapítású szerzetesrend történetében: a Ferences Szegénygondozó Nővérek Rendje és a Szociális Testvérek Társasága nőkép-felfogása

Előadásomban és tanulmányomban azt kívánom megvizsgálni, hogy a két női szerzetesrend miképp képzelte el a nők társadalmi-egyházi szerepét a húszas-nyolcvanas években. Alapvetően különbözött a két rend nőképe. Míg a ferences indíttatású közösség alapvetően a premodern női szerep- és társadalomfelfogás mentén szerveződött meg, ugyanakkor a szegénygondozásban modern, példamutató megoldásokat kezdeményezett (Oslay Oszvald irányítása mellett dolgozták ki az Egri Norma-rendszert, mely a társadalom, a közigazgatás és az egyház közreműködésével igyekezett megoldani a munkaképtelen szegények, koldusok problémáját).

Ezzel szemben a Szociális Testvérek Társasága a nők közéleti szerepét igyekezett átformálni. Határozottan szemben állt azzal a nőképpel, mely a nők közéletiségét „férfimódra” próbálta megvalósítani (korai feminizmus), ehelyett sajátos keresztény-női utakat keresett (az alapító Schlachta Margit volt az első két női országgyűlési képviselő egyike, a szociáldemokrata Kéthly Anna mellett).

NŐK ÉS CSALÁD A KORA ÚJKORI MAGYARORSZÁGON

(április 21., péntek)

Szekcióvezető: **Dr. Szabó-Zsoldos Gábor**, történész, MODEM

- 12.45 **Dr. Pornói Imre**: *Árvák és özvegyek védelme a 16-18. században Magyarországon*
- 13.15 **Biró Bence**: *Czobor Erzsébet, hű feleség, mátriárka*
- 13.30 *hozzászólások*

Absztraktok

Dr. Pornói Imre, főiskolai tanár – Nyíregyházi Egyetem, Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Intézet

Árvák és özvegyek védelme a 16-18. században Magyarországon

A kora újkori családstruktúra és öröklési jog miatt a szülő vagy szülők halála önmagában még nem sodorta egzisztenciális veszélybe a gyermeket. E kérdésekkel is foglalkozott Werbőczy Hármaskönyve.

Az árvaügy, árvagondozás intézményesítése felé mutattak a 17-18. századi magyar gyámügyi törvények. Az 1655. évi XXIV. törvénycikk intézkedett, a gyámok és gondnokok túlkapásaival szemben, melyet az 1659. évi XXXII. törvénycikk tovább szigorított az árvák védelmében. Az 1715. évi LXVIII. törvénycikk tovább erősítette az árvák jogait gyámjaikkal és gondnokaival szemben. Az 1723. évi CV. törvénycikkben a vagyonos árvák megfelelő nevelését biztosították. E törvényeket az 1764/65. évi XXVI. törvénycikk módosította, erősítve a gyámoltak jogait.

Időközben, 1724-ben királyi rendelet mondta ki, hogy minden településnek magának kell gondoskodnia árváiról. Az e korban gyarapodó női szerzetesrendek nőneveléssel, betegápolással, valamint az árvák és elhagyottak gondozásával is foglalkoztak. Árvaházak egész sora jött létre részben a helyi polgárság, részben az egyházak alapítványainak segítségével. Mária Terézia 1749-ben született rendelete már a szegény, a települések határában talált gyermek védelméről szólt, kiket az ott lakóknak kellett ellátniuk.

Lényeges változásokon ment át ebben a korszakban a gyermekkép is. Fontosnak tartották a gyermek sajátosságainak megismerését, s szóltak a szeretet pedagógiai szerepéről is. Ez a gondolkör jelenik meg Luther Márton, Kálvin János, s Pázmány Péter munkásságában is, s olyan pedagógiai elméletekben is, mint amilyen Johannes Amos Comenius-é volt. De Magyarország oktatásügyét 1777-ben rendező I. Ratio Educationis is foglalkozott e kérdésekkel.

Biró Bence, történelem MA hallgató – Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Czobor Erzsébet, hú feleség, mátriárka

Kutatásom során a czoborszentmihályi Czobor Erzsébet által férjének, bethlenfalvi gróf Thurzó V. Györgynek írt missilis-anyagot dolgoztam fel, szerelmi házasságuk keretében. A kutatás fő kérdése az volt, hogy genderfair-e Czobor mellőzése (vagy ábrázolása) a magyar historiográfiában. Ifj. Kubinyi Miklós még 1876-ban adta közre Thurzó leveleit nejéhez, de Czobor leveleit férjéhez a mai napig csak pár cikkben és tanulmányban érintették; bővebben egyedül Lengyel Tünde írt Czoborról, mint egyénről. Bár a nádortól 600, míg feleségétől csak 161 levél áll rendelkezésre, párbeszédük rekonstruálható. Czobor leveleinek a többsége egészségi állapotáról, gyermekeiről, birtokigazgatásról (Biccse, Lietava, Rajec etc.) szól, miközben urát félti, aki katonaként harcol a tizenötéves háborúban, vagy politikusként és főrendként Pozsonyban vagy Bécsben intéz országos ügyeket, esetleg béketárgyaláson vesz részt. Beöthy Zsolt úgy írt Thurzó leveleinek kiadása mellé, hogy *„semmi bizonyágunk e levelekből, hogy Czobor Erzsébet a kiválóbb szellemű asszonyok közé tartozott”* volna; mégis,

Czobor Erzsébet személyes fejlődése és kiművelődése nyomon követhető a levelezés során – és ez bizonyítja: annak ellenére, hogy eredetileg nem volt az, mégis a kiválóbb szellemű asszonyok közé emelkedett.

Életpályája, ahogy Örséből *regni Hungariae palatini relictæ vidua* Czobor Erzsébeth, ahogy a 14 éves asszonyból a Pázmány-ellenes vitairat, a *Phosphorus veri Chatolicismi* fővédnöke lett, kiválóan mutatja be a koraújkori magyar arisztokrata nő teljesen korához illeszkedő kilátásait; Czobornál ennek kifutása is van. Teljes mértékben elképzelhető, hogy a Thurzó könyvtár gyarapítója és használója is. Ipolyi Arnoldtól az alábbi címet kapta: *a Luther-felekezett legbuzgóbb pártfogója s terjesztője*.

Előadásom fókuszában tehát Czobor Erzsébet személye áll: mint feleség és anya, mint lutheránus pártfogó, mint magyar nagyasszony.

NŐKÉP, NŐIDEÁL, NŐI PÉLDÁK II.:

20-21. SZÁZAD

(április 21., péntek)

Szekcióvezető: **Dr. Buhály Attila**, főiskolai docens – Nyíregyházi Egyetem, Történettudományi és Filozófiai Intézet

- 13.35 **Tóth Enikő**: *Nők és teológia a századfordulós Magyarországon*
- 13.50 **Dr. Szabó-Zsoldos Gábor**: *Modernizáció a koncentrációs táborok által: a modern búr nőideál születése*
- 14.05 **Dr. Szabó Viktor**: *„Testük a földesúré volt, a lelkük a papé.” Az egyház és a nők helyzetének megjelenítése a Magyarországi Tanácsköztársaság propagandájában*
- 14.20 **Dr. Riczu Zoltán**: *A Berecki család helytállása a holokauszt időszakában*
- 14.35 **Csekéné dr. Jónás Erzsébet**: *Női kolostorok világa a mai Oroszországban*
- 14.50 **Földvári Katalin**: *Árpád-házi Boldog Erzsébet emlékezete napjainkban*
- 15.05 *hozzászólások, zárszó*

Absztraktok

Tóth Enikő, a Károli Gáspár Református Egyetem végzett hallgatója, vallástudományi mesterszak

Nők és teológia a századfordulás Magyarországon

Előadásomban egy női életút ábrázolásán keresztül kívánom bemutatni, hogy a 19. és 20. század fordulóján milyen lehetőségekkel és nehézségekkel kellett szembesülniük azoknak a nőknek, akik aktívan kívántak részt venni egyházuk életében. Elsősorban a belmisszió, a lánynevelés és a női érdekképviselő volt az a terület, ahol szabadkezet kaphattak, ám Novák Olga, Magyarország első református teológusnője egy új utat is megnyitott ezen nők számára.

Elsősorban az ő életútját és munkásságát kívánom bemutatni, többek között a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltárában őrzött levelezései és iratai alapján. Teszem mindezt azzal a céllal, hogy ismertessem mindazokat a változásokat, melyeket a nők teológiai karokon való megjelenése okozott hazánkban a századforduló idején.

Hogy a kor nőképébe és nőideáljába is betekintést nyerhessünk, Ravasz László idevonatkozó írásaira is kitérek. Fontosnak tartom ezt azért, mert így világossá válhat számunkra, hogy mi jellemezte a 20. század derekán a református gondolkodást a nők szerepéről és lehetőségeiről.

Érdekességképpen arra is kitérek, hogy milyen gyakorlati változásokkal járt Novák Olga megjelenése a Budapesti Református Teológiai

Akadémián. Választ kaphatunk arra is, hogyan fogadták őt tanárai, hallgatótársai, hogy mit írtak a részére kiállított oklevélre, s hogy maga Novák Olga milyen céllal kezdett neki teológiai tanulmányainak.

Dr. Szabó-Zsoldos Gábor, történész – Debrecen, MODEM Modern és Kortárs Művészeti Központ

Modernizáció a koncentrációs táborok által: a modern búr nőideál születése

Az 1899 októbere és 1902 májusa között tomboló búr háború, vagy más néven a dél-afrikai háború egyik legjellegzetesebb és napjainkban vitatott aspektusa, a britek által a búr civilek koncentrációjára létrehozott táborok felállítása volt. A lakosság táborokba történő terelését, és a több mint 25 ezer polgár, főleg nő és gyerek tragikus halálát az afrikáner nacionalisták politikai kommunikációjukban tervezett genocídiummá misztifikálták. Az apartheid éra koncentrációs táborokkal kapcsolatos emlékezetének, történeti narratívájának egyik központi áldozati motívuma a brit katonák által felégetett otthonukból gyermekeikkel együtt deportált búr nő, feleség, anya. A búr háború és a koncentrációs táborok egyik fontos hozadéka a modern búr nő ideáljának létrejötte volt. A 20. század elején kreált ideális búr anya mögötti elméleti háttér fontos elemét képezte a kálvinizmus (amely az afrikáner nacionalizmus egyik sarokköve is volt), míg az idealizált kép terjesztésében különböző egyházi, felekezeti szervezetek, szövetségek vállaltak nagy szerepet. Előadásom középpontjában az említett folyamat bemutatása, valamint a koncentrációs táborok társadalomra

gyakorolt hatása körül kialakult vita emlékezettörténeti aspektusainak ismertetése áll.

Dr. Szabó Viktor – Eszterházy Károly Egyetem, Kulturális és Társadalomtudományi Kutatóközpont, Társadalomtörténeti Kutatócsoport

„Testük a földesúré volt, a lelkük a papé.” Az egyház és a nők helyzetének megjelenítése a Magyarországi Tanácsköztársaság propagandájában

A Magyarországi Tanácsköztársaság vezetőinek egyik fontos célkitűzése a nők társadalmi helyzetének gyökeres megváltoztatása volt. A női emancipáció jegyében a nők szellemi, jogi, társadalmi egyenjogúsítását kívánták elérni. Ennek egyik fontos eleme a gyengébbik nemnek – elsősorban a vidéki asszonyok tömegeinek – az egyház „ártó befolyása”, a „bigottságnak, a fertőző és butító babonáknak” hatása alól való felszabadítása volt. Ez a célkitűzés a kommün propagandájában is markánsan megjelent. Ugyanakkor ezeknek a propaganda-anyagoknak a szerzői azt is igyekeztek kihangsúlyozni, hogy a Tanácsköztársaság nem a vallás, nem a keresztényi tanok ellen kíván fellépni, hanem az ezekkel visszaélő egyház(ak) ellen. Úgy gondolták, hogy a papságnak a közéletből, és főként az oktatásból való kiszorítása az egyik legfontosabb lépés lehetett volna a nők „szellemi felszabadításának” útján is. Terveik szerint az egyházak „káros befolyásának” megszűnésével a gyengébbik nem tagjai számára is megnyílhatott volna az út, hogy művelt, önálló,

független, dolgozó, a férfiakkal egyenrangú, egyszerűen modern nővé váljanak.

Dr. Riczu Zoltán, főiskolai tanár – Nyíregyházi Egyetem, Társadalom- és Kultúratudományi Intézet

A Berecki család helytállása a holokauszt időszakában

A történet időpontja: az 1944 tavaszától kora ősziig tartó időszak. A várost elérte a 2. világháború. A történet főszereplője: Berecki Mihály családja, aki a nyíregyházi Reich és Róth (zsidó), cégnél dolgozott felvásárlóként. A cég vezetője megkérte Berecki Mihályt, hogy bújtsa el három miskolci zsidó nagykereskedő ismerősét, hogy túléljék a deportálást. A család eleget tett a kérésnek és a Nyíregyháza melletti Nagyszálláson lévő házukban bújatták őket (a szomszédos házak mindegyikében voltak menekülő zsidók, a Valent és a Bakk-család is ugyanígy cselekedett). A családfő felesége, aki állapotos volt ebben az időben, ellátta a családja mellett a náluk rejtőzködő zsidó férfiakat is. Ez teljesen természetes volt számukra. Nagy feladat hárult a kilenc éves Berecki Erzsébetre, aki a veszélyes helyzetekben (többször átvonultak a német- és a szovjet hadsereg egységei itt, mert heves harcok dúltak ezen a helyszínen), élelemmel látta el az elrejtett embereket. Ilyen alkalmak esetén, amikor a harcok a házuk közvetlen közelében folytak, a menekülteket távolabb, a földbirtokuk messzebb eső részén ásott bunkerban bújatták el és Berecki Erzsébet vitte el oda az élelmiszert, élete kockáztatásával (Azért ő, mert rá nem gyanakodtak). A család szemben a hivatalos politikával, törvényekkel, kiállt a humánus mellett és életük kockáztatásával megmentettek három embert. Az ő

további sorsukról nem tudunk semmit, mert az utolsó szovjet egységgel elmentek és többé nem kapott a család hírt róluk.

Csekéné dr. Jónás Erzsébet, professzor emerita – Nyíregyházi Egyetem Női kolostorok világa a mai Oroszországban

A Szovjetunió idején az értelmező szótárak a szerzetességet úgy tartották számon, mint a feudális önkényuralmi rendszerben az embertelen életkörülményekkel szemben született passzív ellenállás formáját, az elkeseredettség, s a reményvesztettség gesztusát a körülményeken változtathatatlansága miatt. A szovjet időkben az „apáca” szóhoz öreg néni képe társult, aki magán hordozta a letűnt múlt minden előítéletét. Napjainkban azok, akik a kolostort választják, egészen másképp gondolkoznak. Az orosz patriotizmus egyre inkább hívőkké tette az embereket. Legalább is a felszínen. De ki miért válik apácává? Régen a kolostor a cári feleségek, rokonok, cárleányok száműzetésének, a női börtönöknek, a végső megpihenésnek a helye volt. Kik választják manapság a kolostori életet? Visszatérhet-e az apáca a világi életbe, ha az elkötelezettség vágya elmúlik?

Az orosz kolostorok napjainkban egyfajta rehabilitációs intézeti szerepet is betöltenek a mentális problémákkal küzdő fiatal nők számára. Van, akit a szülők küldenek rövidebb-hosszabb időre kolostorba az alkohol- vagy drogfüggősége miatt. A szigorú házirend, a hajnali kelés, a napi kötelező imarend, a fizikai munka, az aszkétikus életmód sok híres személyiséget önként is ebbe a világba vonz. Suksin, a híres filmrendező (Magyarországon a Vörös kányafa című filmje a

legismertebb) és színésznő felesége művészetét követte leányuk, Olga is, amíg fel nem ismerte, hogy nem ez az ő útja. Sok társához hasonlóan a kolostort választotta.

De a megtérők mellett ott vannak a habitust felvett „igazi” apácák, akik nem vezekelni akarnak, hanem életüket az Istennel való együttlétnek szentelik. A fogadalmat tett nővérek élete sok mindenben eltér ma már a régi regulák előírta szabályoktól. Miközben megőrzik a világi élettől önként vállalt távolságtartást, a vallásos szellemiségben való elmélyülést, az aszkétikus önmegtartóztatást, cserébe megkapják az Istenben élő ember belső nyugalját.

Földvári Katalin, tudományos munkatárs – Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza

Árpád-házi Boldog Erzsébet emlékezete

„Árpádházi szentjeink közül tán a legmostohább sors és a legtöbb szenvedés jutott ki annak, akiben a szent királyok családjának fája elvirágzott... A királyi ház változása miatt már életében elfeledkeztek róla itthon, és bár a tössi zárdában eltöltött élete a középkori misztika egyik legszebb fejezete, emlékét egykorú történelmünk nem őrizte meg...” írta Árpád-házi Boldog Erzsébetről Kühár Flóris *A legszentebb családfa utolsó virága* című munkájában 1939-ben.

Árpád-házi Boldog Erzsébetnek, III. András lányának életéről kevés adat maradt fent. Míg az őt bemutató irodalom külföldön valóban bőséges, hazánkban csak kevés kutató foglalkozott vele: Pór Antal közölt 1888-

ban a Katolikus Szemlében egy kétrészes tanulmányt Habsburg Ágnes és Erzsébet életéről, majd Kühár Flóris jelentetett meg 1939-ben egy Erzsébet életét bemutató munkát. Ezt követően Gránicz Katalin írt egy rövid cikket a Vigiliában 1979-ben *Az utolsó Árpád-házi királylány emléke a tössi címerben* címmel. Puskely Mária 1980-ban Rómában kiadott könyve, amely az *Árpádházi Boldog Erzsébet és a 14. századi misztika* címet viseli, a külföldi irodalom összegzésével próbál meg átfogó képet adni a királylány életéről. Előadásomban arról lesz szó, hogy hogyan emlékezünk ma Árpád-házi Boldog Erzsébetre, milyen források maradtak fent az életéről.

